סטיבן רוזן
"מנה טובה היא מנה העומדת במבחן הכלכלי"

ראובן זלץ

את סטיבן רוזן כולם מכירים, המדריך הוותיק בשה"מ שהתמחה בעיקר בהזנה והרכבת מנות לפרות ועגלות וכיום הוא מכין מנות לכמעט לרבע מפרות החלב בישראל. איש בעל ידע רב הנחשב לאחד המומחים בתחומו. רגע לפני היציאה לפנסיה, סטיבן מדבר על הרפת הישראל, הרכבי המנות ואומר בין השאר "במבחן התוצאה יש לרפת הישראלית את ממוצע ייצור החלב הכי גבוה, אז כנראה אנחנו עושים משהו נכון בהרבה תחומים". ראיון אחרון ופרידה •

אנחנו משתמשים במדדים רבים יותר בבניית המנה. סטיבן רוזן

סטיבן רוזן עלה לארץ בשנת 73 והצטרף לגרעין כשהמטרה היא, הקמת קיבוץ ברמת הגולן. ככול עולה חדש הוא עבר אולפן והכשרה וגיבוש כגרעין בקיבוץ בדגניה א'. ואז, ביוני 74 הם עלו לכפר חרוב ומאז הוא שם במשק. את אשתו, נעמי פגש בהכשרה בדגניה ופרת טריוויה מעניין, נעמי היא הנכדה של המזכיר הראשון של דגניה שהיה ממציאי רעיון הקיבוץ. לזוג 3 ילדים ושני נכדים. בהכשרתו למד סטיבן מדעי הרוח בארה"ב לפני עלייתו ובישראל, הוא היה ממקימי חמת גדר ולאחר מכן הגיע לניהול הרפת בכפר חרוב. לאחר 4 שנים הלך ללמוד הנדסת בעלי חיים במדרשת רופין ולאחר קבלת התואר חזר לנהל את הרפת בקיבוץ. אחרי שנתיים, הוא התבקש להיכנס להדרכה בשה"מ במשרד החקלאות ומשנת 88 הוא מדריך במשרד החקלאות וכיום למעשה הוא מכין מנות מזון לכמעט כרבע מהפרות בארץ.

הידע שלנו מבוקש ברחבי העולם

סטיבן התמחה בעיקר בהזנה והרכבת מנות לפרות ועגלות וניהול וממשק לכלכלת הרפת ועוסק בסיכומים כלכליים לרפתות בצפון הארץ ועמק הירדן. עבר קורס בניהול באוניברסיטת חיפה, לאורך השנים ערך והשתתף במאות ניסויים בעיקר בתחום ההזנה ונחשב לאחד המומחים בתחומו.

כבעל ניסיון רב, איך היית מגדיר את ממשק התזונה ברפת הישראלית?

"תראה, במבחן התוצאה יש לנו את ממוצע ייצור החלב, כמות השומן והחלבון הכי גבוה אז כנראה שאנחנו עושים משהו נכון בהרבה תחומים, בעיקר בטיפול אבל ברור שגם בתזונה דבר המאפשר להם להגיע לתוצאות פנטסטיות.

וביחס לעולם?

"תשמע, קשה להשוות ממשקים בגלל מזג האויר אבל בגדול יש לנו שם מצוין בעולם והידע שלנו מבוקש בחלק גדול מהעולם. תמיד אפשר וצריך ללמוד מאחרים אבל אנחנו יכולים להיות גאים במה שעשינו בענף הרפת בארץ ולא לשכוח את התנאים הקשים גם מבחינת מזג האויר והמחסור באדמה ובמים".

האם קיימת מנה אופטימלית?

"יכול להיות שיש דבר כזה מבחינה אופטימלית מנה טובה אבל אני רוצה להכין מנה שהיא טובה גם מהבחינה הכלכלית אחרת זה לא שווה. חזרתי לא מזמן בסין, ביקרתי ברפת של 6000 חולבות שהם מייבאים אספסת מארה"ב לסין ונותנים מנות מאוד טובות אבל הרפת מפסידה כסף כי הם מייבאים אוכל מצוין ויקר אז במקרה הזה הניתוח הצליח אבל החולה מת וגם יש להם פחות חלב מישראל".

כשאתה מגיע לרפת, מה התהליך לפני ההמלצה על המנה המועדפת?

"ראשית צריך לעשות סיבוב ברפת, ללמוד על הרפת, על המכסה, ללמוד על הבעיות, מזונות זמינים, חולשות, מצב החולבות ועוד ואז אני מתחיל להרכיב מנה כשהמטרה שלי זה שהרפת תרוויח הכי הרבה כסף. חשוב לזכור כי המזון זו ההוצאה הגדולה ביותר בכל רפת חלב ולכל רפת יש את הפתרון שלה השונה מרפת אחרת, מה שמתאים לרפת אחת, לא בהכרח מתאים לרפת אחרת".

יש מרכיבים החיוניים בכל מנה?

"זו שאלה טובה, אני מאמין שאין פרות קדושות. תרתי משמע, וכל דבר צריך לבדוק. בעבר חשבו שחייבים לתת אספסת וסויה וזה לא נכון, הכל בתנאי. היום בארץ כמעט ולא נותנים אספסת לחולבות בארץ למרות שזה מצוין אך יקר וכוספת סויה פעם נתנו הרבה, כיום או שלא נותנים או שנותנים מעט בגלל המחיר ויש תחליפים ראויים. לכן אני אומר שאין פרות קדושות, גם בחיים, וכל דבר צריך לבדוק לעומק. בגלל זה אני עושה הרבה תחשיבים לא בתחום ההזנה. אני מאמין בבדיקות ובחישובים, גם אם התחשיב הוא לא תמיד מאה אחוז אבל הרבה יותר טוב מסתם לנחש".

הרפתן הישראלי פתוח לרעיונות חדשים

סטיבן משבח את הרפתן הישראלי ואומר "אחד היתרונות שאני מוצא ברפת הישראלית זה דווקא שהרפתנים כיום הם בעיקר דור ראשון או מקסימום שני ופתוחים לרעיונות חדשים".

מה דעתך על תוספי מזון כמי שערך לא מעט ניסויים בתחום, יש ויכוח סביב נושא זה?

"שוב, זה אותו הסיפור כמו בבניית מנה, כל תוסף מזון שמציעים, צריך לבדוק אותו אם הוא יכול לעזור ומה העלות.

רוב תוספי המזון שמוכרים בארץ הם חומרים טובים אבל לא בטוח שכדאי לרפת לתת אותם. כי יש מקרים שהעלות עולה על התועלת במקרים מסוימים. זה נושא מאוד מורכב שאין עליו תשובה חד משמעית, כל רפת צריכה לבדוק אם ובאיזה תנאים, היא צריכה להשתמש בתוספי מזון. אל תשכח שיש עשרות רבות של תוספי מזון בשוק אך הם חייבים להיבדק ובגלל זה צריך להמשיך ולעשות ניסויים. באופן כללי אני מאמין שההנחה הראשונית צריכה להיות בספק מדעי ללא פסילה אך החומר צריך להוכיח את כדאיותו הכלכלית".

להעביר חלב מהחורף לקיץ שזה הליך מסובך וקשה אבל הרפתנים הישראלים מצליחים לעשות זאת. בזמנו עשיתי עבודות על תזונה בעומס חום ויש דברים שניתן לעשות אבל זה לא העיקר, הצינון זה הדבר המשמעותי ביותר והעברת המלטות לכיוון חורף אביב, ינואר עד מאי

סיכומים הכלכליים, עד כמה זה חשוב לדעתך?

"זה חשוב מאוד לדעתי כי אין דרך אחרת לרפת לדעת על הביצועים שלה וצריך להשוות ביצועים במכנה משותף אובייקטיבי לליטר חלב. זה נכון שזה הרבה עבודה אך זו עבודה חשובה לכל רפת חלב ובמשך השנים קיים דיוק גדול יותר בגלל המשקים שהם יותר מסודרים ומדויקים יותר".

יש הבדלים בוודאי במנה בצפון ובדרום?

"זו שאלה מצוינת, יש הבדלים אולי יותר בין רפת לרפת. בגדול בגלל המזונות הגסים וזמינותם יש הבדל בהרכב המנה וקצת בגלל זמינות מוצרי לוואי מקומיים. אין ספק שמזג האויר הוא פרמטר אבל חוץ מזה יש גם הבדלים שבקיץ אנשים רוצים יותר חלב ובחורף פחות לכן זה גם נושא חשוב, להעביר חלב מהחורף לקיץ שזה הליך מסובך וקשה אבל הרפתנים הישראלים מצליחים לעשות זאת. בזמנו עשיתי עבודות על תזונה בעומס חום ויש דברים שניתן לעשות אבל זה לא העיקר, הצינון זה הדבר המשמעותי ביותר והעברת המלטות לכיוון חורף אביב, ינואר עד מאי".

מרכזי מזון מול מרכזים עצמאיים?

"אני עובד גם במשקים וגם במרכזי מזון ואני חייב לציין כי מרכזי המזון, לפחות רובם, עובדים יפה והרווח שהם לוקחים לא מוגזם כי המחזור גדול אך אחוזי הרווח נמוכים. אם רפת יודעת לנהל מרכז מזון עצמאי ויש לה את הכלים ומאביס טוב אז המנה אמורה להיות במחיר זול יותר מאשר לקנות ממרכז מזון חיצוני, אבל זה לא פשוט ולא כולם יכולים או מעוניינים להשקיע בפתיחת מרכז מזון עצמאי".

החידושים המשמעותיים בענף המזון ?

"תראה אחד הדברים החשובים זה שהרפתנים עובדים עם הרבה יותר סוגי מזון מאשר לפני כמה שנים. גם מוצרי לוואי מתעשיית המזון בארץ וגם מוצרי לוואי מחו"ל כמו d.d.g וגלוטן פיד, אלה מוצרים שרק לפני כמה שנים כלל לא היו. דבר נוסף, אנחנו משתמשים במדדים רבים יותר לבנות מנה מאשר פעם והמודלים כיום הם הרבה יותר מורכבים הלוקחים בחשבון הרבה יותר פרמטרים".

לאן ממשק ההזנה הולך בשנים הקרובות?

"אין ספק שאנחנו עומדים לפני שיפור גדול מאוד בניצולת המזון ברפת והבנה גדולה יותר בתחום ואני צופה דיוק גדול יותר בהכנת המנות ומציאת פתרונות ישימים למגוון נושאים ברפת החלב הישראלית, דבר שייתן לרפתן הישראלי, כלים נהדרים להתפתחות ולממשק טוב יותר".

ענף החלב, אתה מודאג?

"תשמע, זו פעם ראשונה שאני מתחיל להיות מודאג מעתיד הענף. תמיד יש איומים אך זו הפעם הראשונה שאני באמת חושש מהעתיד כי בארץ מעבר להכל יש תנאים אובייקטיביים מאוד קשים כמו חום ומים ולצערי יש ממשלות שלא מבינות את חשיבות החקלאות וענף החלב בפרט למרות שראש הממשלה מתגאה בענף הרפת. אני מקווה שבסוף השכל יגבר והענף ימשיך לצמוח".

לסיום, עוד 5 חודשים פנסיה, מה אתה הולך לעשות?

סטיבן מחייך "נראה, אני מתכנן לעבוד פחות מהיום אבל אני מניח שלא אפסיק לעבוד באופן מוחלט". ▲